

Biblioteka
POSEBNA IZDANJA

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
PRÉCIS DE DÉCOMPOSITION
E. M. Cioran

Copyright © Éditions Gallimard, 1949.
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

EMIL M. SIORAN

Kratak pregled raspadanja

Prevod sa francuskog
Milovan Danojlić

Beograd
2020.
DERETA

KRATAK PREGLED RASPADANJA

*I'll join with black despair against my soul,
An to myself become an enemy.*

Richard III

Genealogija zanesenjaštva

Svaka je ideja, sama po sebi, neutralna, ili bi trebalo da bude takva; čovek je, međutim, oživljava, odslikavajući u njoj svoje strasti i svoje mahnitosti; isprljana, pretvorena u ubeđenje, ona se užljebljuje u vremenu, poprima oblik zbivanja: tako se obavlja prelazak od logike ka epilepsiji... Tako nastaju ideologije, učenja i krvave lakrdije.

Po nagonu idolopoklonici, mi predmete naših priželjkivanja i naših snova pretvaramo u bezuslovnost. Istorija i nije drugo do defile lažnih Bezmernika, beskrajni niz hramova podignut sumnjivim povodima, te ponižavanje duha pred Neverovatnim. I onda kad se udaljuje od religije, čovek joj ostaje potčinjen; on kuje kipove bogova u znoju lica svoga, da bi ih potom grozničavo prigrlio: njegova potreba za izmišljotinama i za mitologijom jača je od očiglednosti i ismevanja. Za sve njegove zločine kriva je sposobnost obožavanja: onaj ko bezumno voli nekog boga prisiljava i druge da ga vole, spreman da ih satre ako se usprotive. U svakoj netrpeljivosti, ideološkoj nepomirljivosti ili obraćanju vidljiva je životinjska suština zanosa. Nek čovek izgubi *moć ravnodušnosti*: on već postaje mogući ubica; nek *svoju* ideju ovaploti u bogu: posledice su bezbrojne. U ime boga ili njegovih lažnih zastupnika ubija se: nasilja koja je podstakla boginja Pravda, te ideja nacije, klase ili rase, ravna su nasiljima inkvizicije ili reformacije. Razdoblja duhovne usrdnosti povezana su sa krvavim podvizima: Sveta Tereza morala je biti savremenica spaljivanja jeretika, a Luter – pokolja seljaka. U mističnim krizama

moгу se istovremeno čuti cviljenje ųrtava i uzdasi fanatika... Upravo pod okriljem vere cvetaju veřala, ćelije i tamnice nastaju iz potrebe za verom koja je zauvek opustořila duh. Upoređen sa ćovekom koji *raspolawe* jedinom istinom, *svojom* istinom – đavo izgleda prilićno jadno. Nepravedni smo prema Neronima i Tiberijima: njima nije dolazio na um pojam *jeretika*: bile su to samo izopaćene sanjalice koje su se zabavljale pokoljima. Pravi zlikovci su oni koji ustanovljuju pravovernost na religioznom ili politićkom planu, koji su uveli razlikovanje između vernika i otpadnika.

Krv poćinje da teće onoga trenutka kad odbijemo da se pomirimo s razmenljivim karakterom ideja... Ispod ćvrstih odluka viri noų; zapaljene zenice nagoveřtavaju umorstvo. Oklevalaćki duh, duh dotaknut hamletizmom, nikad nije bio opasan: naćelo zla je u napregnutosti volje, u nesposobnosti utanjanja u uzviřeno spokojstvo, u prometejskoj megalomaniji jednog roda koji crkava zbog ideala, rasprskava se od sopstvenih uverenja i, nařavři zadovoljstvo u tome da se ruga sumnji i lenosti – porocima koji su plemenitiji od svih njegovih vrlina – tone u prokletstvo, u istoriju, u nedolićnu mutljivinu otrcanosti i apokalipse... Premnogo je izvesnosti: uklonite ih, i, pre svega, uklonite posledice njihove: vaspostavićete raj. řta je Pad do traganje za istinom i osećaj sigurnosti da je ona pronađena, ostrařćenost dogmom, udomljenje u dogmi? Iz toga se rađa fanatizam – mana nad manama, koja podstiće ćoveka na uspeřno delovanje, na prorokovanje, na nasilje – lirska guba řto okuųuje duře, potćinjava ih, drobi ih ili ih oduřevljava... Tome ne podleųu jedino skeptici (ili dangube i estete), jer oni niřta ne *predlaųu*, budući da – istinski dobroćinitelji ćovećanstva – ruře njegova unapred utvrđena miřljenja i ispituju njegova ludaćka stanja. *Sigurnije* se osećam u druřtvu Pironovom no u druřtvu Svetoga Pavla, zbog toga jer je dosetljiva mudrost krotkija od razularene svetosti. U rařeřćenom duhu prepoznajemo grabljivu zverku; ne znamo prosto kako da se odbranimo od prorokovih kandųi... Ćim neko povisi glas, svejedno da li u ime neba, javnosti ili pod kakvim drugim izgovorom, beųite

od takvoga: satir vaše samoće, on vam ne oprašta to što živite sa *ove strane* njegovih istina i njegovih žestina; hteo bi da podelite njegovu histeriju, njegovo dobro; hoće da vam ih nametne, da vas unakazi. Biće obuzeto nekom verom, koje ne bi pokušalo da tu veru saopšti drugima – pojava je teško spojiva sa zemljom, na kojoj napast spasa čini život nedišljivim. Obazrite se oko sebe: na sve strane vuku se sablasti koje nešto propovedaju; svaka je ustanova izraz nekog poslanstva; opštinske kuće, kao i hramovi, imaju svoje vrhovnike; vlast, sa svojim propisima – metafiziku za majmune... Svi se upinju da poprave svet svima; prosjaci, pa čak i neizlečivi bolesnici, teže ka tome: bolnice i pločnici ove planete kipte od reformatora. Želja da se postane izvor *zbivanja* deluje na svakog kao mentalni nered ili kao voljno prokletstvo. Društvo – pakao spasitelja! Biće da je Diogen, sa svojom lampom, u njemu tražio – *ravnodušnika*...

Dovoljno mi je da čujem nekoga kako iskreno govori o idealu, o budućnosti, o filozofiji, da ga čujem kako izgovara ono „mi” s prizvukom poverenja, ili kako se poziva na „druge”, smatrajući sebe njihovim tumačem – da bih počeo da ga smatram za svoga neprijatelja. Vidim u njemu neostvarenog nasilnika, dželata takoreći, dostojnog mržnje isto onoliko koliko su to i tirani, ili najčuvenije glavoseče. To dolazi otuda što svaka vera vrši neku vrstu nasilja, utoliko strašnijeg ukoliko je sprovode veći „čistunci”. Ljudi zaziru od prepredenjaka, od lupeža, od lakrdijaša; a oni se, međutim, ne mogu okriviti ni za jednu od velikih trzavica istorije; pošto ni u šta ne veruju, oni ne kopaju po vašim dušama niti po vašim zadnjim mislima; prepuštaju vas vašem nemaru, vašem beznađu ili vašoj uzaludnosti; za ono malo trenutaka blagostanja što ih je upoznalo, čovečanstvo treba da zahvali njima: oni izbavljaju narode koje fanatici muče a „idealisti” upropašćuju. Neopterećeni doktrinom, idu jedino za ćefom i za interesom, za prilagodljivim porocima, hiljadu puta snošljivijim od pokora koji pričinjava despotizam s načelima; jer sva zla života dolaze od „konceptije života”. Savršen političar trebalo bi da se oda

temeljnomo izučavanju starih sofista ili da uzima časove pevanja – i korupcije...

Fanatik pak nepotkupljiv je: ako ubija u ime neke ideje, isto tako može i da pogine za nju; u oba slučaja, i kao tiranin i kao mučenik, on je monstrum. Nema opasnijih stvorenja od onih koji su patili zbog nekog uverenja: veliki progonitelji dolaze iz redova stradalnika kojima nisu odrubljene glave. Umesto da oslabi težnju ka moći, patnja je raspaljuje; stoga se duh oseća prijatnije u društvu razmetljivaca no u društvu mučenika; i ništa mu nije tako mrsko kao prizor nečijeg umiranja za ideju... Iznuren uzvišenostima i klanjima, sanjari o provincijalnoj dosadi *u svetskim razmerama*, o Istoriji koja bi utonula u takvo mrtvilo da bi sumnja poprimila značenje događaja, a nada vid teške, opšte nesreće...

Antiprorok

U svakom čoveku dremucka prorok, i s njegovim buđenjem poraste količina zla u svetu...

Ludilo propovedanja toliko je ukorenjeno u nama da izbija iz dubina nepoznatih nagona održanja. Svako očekuje *svoj* trenutak u kome će nešto predložiti: bilo šta. Raspolaže glasom: to je dovoljno. Skupo nas košta to što nismo gluvi ni nemi...

Svi se, počev od smetlara do snobova, razmeću svojom kriminalnom velikodušnošću, svi dele uputstva za sreću, svi bi da upravljaju hodom svih: zajednički život od toga postaje nepodnošljiv, a življenje sa sobom još nesnosnije: ako se čovek uopšte ne meša u tuđe poslove, onda je toliko obuzet sopstvenim da svoje „ja” preokreće u religiju, ili ga, kao naopaki apostol, poriče: žrtve smo sveopšte igre...

Obilje rešenja za različite vidove bitisanja može se uporediti jedino s njihovom tričavošću. Istorija: proizvođenje ideala... šašava

mitologija, mahnitiranje hordi i samotara... odbijanje da se stvarnost sagleda onakva kakva jeste, ubitačna potreba za neistinama...

Podsticaj našeg delanja nalazi se u nesvesnoj težnji da sebe smatramo za središte, razlog i cilj vremena. Pomoću uhodanih mehanizama, vođeni gordošću, u planetu pretvaramo taj komadić mesa i svesti, što jesmo. Kad bismo imali tačan osećaj za naše mesto u svetu, kad bi *porediti* postalo nerazlučno od *živeti*, saznanje o zanemarljivosti našeg prisustva smrvilo bi nas. Ali život podrazumeva tu nemoć sagledavanja sopstvene mere...

Ako je tačno da sve naše radnje – od disanja do osnivanja carstva i metafizičkih sistema – proizilaze iz iluzije o našoj važnosti, onda to važi utoliko pre za proročki nagon. Ko bi, obdaren jasnim uvidom u sopstvenu ništavnost, i pokušao da deluje i da se nameće kao spasitelj?

Čežnja za svetom bez „ideala“, za umiranjem bez doktrine, za večnošću bez života... Raj... Ali mi ne bismo mogli da opstanemo ni jednu sekundu bez zavaravanja; prorok u svakome od nas je ono zrnice ludosti koje nas čini srećnima u našem ništavilu.

Savršeno lucidan, što će reći savršeno *normalan* čovek, trebalo bi da se oslanja isključivo na to *ništa* koje se u njemu nalazi... Čujem ga, u mislima, gde govori: „Lišenom svrhe, lišenom svih svrha, meni su od priželjkivanja i patnji ostale jedino njihove formule. Odolevši iskušenju donošenja zaključaka, pobedio sam duh, kao što sam pobedio život kad sam sa gnušanjem odbio da u njemu potražim ishod.“ Čovek, kao prizor – podstiče me na povraćanje! Ljubav – susret dva ispljuvka. Osećanja crpu svoje bezmerje iz kukavnog rada žlezda. Jedini uzvišeni stav je u poricanju egzistencije, u osmehu koji se unosi iznad poraženih prostora.

(Imao sam nekada jedno „ja“; sada sam tek puki predmet... Kljukam se svekolikim drogama samoće; droge sveta behu odveć slabe da bi mi pomogle da ga zaboravim. Pošto sam ubio proroka u sebi, pitam se kako to da za mene još ima mesta među ljudima?)

Na groblju definicija

Jesmo li kadri da zamislimo duh koji govori: „Sve je za me sada bez svrhe, jer sam definisao sve stvari”? Pa ako bismo i mogli da ga zamislimo, kako ga situirati u vremenu?

Utoliko lakše podnosimo ono što nas okružuje ukoliko tome damo neko ime – i pređemo preko toga. Ali obuhvatiti neku stvar definicijom, ma kako proizvoljnom (opasnost je tim veća što je definicija proizvoljnija, jer tada osećanje ide ispred saznanja) – znači odbaciti tu stvar, učiniti je otužnom i izlišnom, ukinuti je. Šta drugo ostaje dokonom i slobodnom duhu – koji se u svet uklapa jedino preko sna – do da proširuje imena stvarima, da ih ispražnjuje i zamenjuje obrascima? Evo ga, potom, gde se kreće po njihovim krhotinama; utisci su iščezli; ostale su samo uspomene. Ispod svake formule počiva lešina: biće ili predmet umiru pod izgovorom koji su podstakli. To je lakoumna i kobna razularenost duha. Taj se duh uludo straćio u onome što je imenovao i omeđio. Zaljubljen u reči, ne podnoseći tajnu teških tišina, olakšao ih je i pročistio: tako je postao lak i čist, budući rasterećen i lišen svega. Porok definisanja pretvorio ga je u dražesnog ubicu, i u uviđavnu žrtvu.

Izbrisana je belega koju je duša utiskivala u duh i koja ga je jedina podsećala na to da je živ.

Civilizacija i frivolnost

Zar bismo mogli da podnesemo obilje i zamornu dubinu dela i remek-dela da u njihovo tkivo drski i predivni duhovi nisu utkali ni istančan prezir ni vazda delatnu ironiju? I zar bismo izašli na kraj s propisima, običajima i zakonima srca koje su tromost i pristojnost pretpostavili oštroumnim i lakoumnim porocima kad ne bi postojala ta vesela stvorenja koja, po svojoj istančanosti, istovremeno stoje u vrhovima društva i na njegovom sporednom koloseku?

Budimo zahvalni onim civilizacijama koje nisu preterivale sa ozbiljnošću, koje su se poigravale s vrednostima i naslađivale se stvarajući ih i uništavajući ih. Da li se igde, osim u grčkoj i u francuskoj civilizaciji, tako lucidno i vragolasto ispoljava otmena ništavnost stvari? Alkibijadov vek i francuski XVIII vek dva su izvora utehe. Dok su druge civilizacije tek u svom poslednjem stadijumu, u trenutku raspada celokupnog sistema uverenja i običaja, mogle da učestvuju u veseloj igri koja životu daje ukus beskorisnosti – ova dva razdoblja su u punoj zrelosti, potpuno raspoložuci životnom snagom i budućnošću, upoznali dosadu koja ne haje ni za šta a prihvata sve. Ima li za to boljeg primera od onog gđe Di Defan, stare, prelepe i vidovite, koja, koliko god proklinjala život, ipak u njemu kuša čari gorčine? Do frivolnosti se niko od prve ne može vinuti. To je moć i veština; traganje za površnošću kod onih koji su, opazivši nemogućnost da se dopre do bilo kakve izvesnosti, osetili gađenje prema njoj; bežanje što dalje od ponora koji nas, po prirodi bez dna, nikud ne mogu odvesti.

Ostaju, ipak, prividnosti: zašto da ih ne uzdignemo na razinu *stila*? Tu je definicija početka svake razumne epohe. Čovek počinje da nalazi više draži u izrazu no u duši koja je izraz začela, bliža mu je milost višnja no neposredni opažaj; i samo osećanje postaje pristojnije. Biće prepušteno samo sebi, bez ikakvog znaka otmenosti, čudovište je; ono u sebi nalazi jedino mračna područja po kojima se, neminovno, vuku strah i poricanje. Osećati smrtnost svakom porom životnom, a ne umeti to sakriti, to je vid neuljudnosti. Svaka *istinska* filozofija odriče se svojstava civilizacije, čija se uloga sastoji u razvodnjavanju naših tajni i u prerusavanju tih tajni u tražene efekte. Tako je frivolnost najefikasniji protivotrov za zlo što smo to što jesmo: njome zavaravamo svet i skrivamo nepriličnosti koje leže duboko u nama. Da nije tih lukavština, morali bismo se stideti što imamo dušu. Naše površne usamljenosti – da strašnog li pakla za druge! Ali mi zato za njih, uvek, a katkada i za nas, izmišljamo svoju spoljašnjost...

Izgubiti se u Bogu

Duh koji bi da sačuva svoju posebnost na svakom je koraku ugrožen od stvari na koje ne pristaje. Pošto ga pažnja – njegova najveća prednost – često napušta, on podleže iskušenjima od kojih bi da pobjegne, ili postaje žrtva nečistih tajni... Ko ne poznaje ona strahovanja, one drhtaje, one vrtoglavice kroz koje se približavamo životinji, i vrhunskim pitanjima? Kolena nam drhte a ne savijaju se; ruke nam se traže a ne dotiču se; upiremo pogled uvis a ne primećujemo ništa... Čuvamo uspravni ponos koji nam sokoli duh; gnušamo se nad kretnjama i time izbegavamo dokazivanje; pomoću očnih kapaka prikrivamo smešnu neizrecivost u pogledu. Pokliznuće, koje nam predstoji, nije neizbežno; neobična, ali nipošto nova nezgoda – na obzorju naših strava već se ukazuje osmeh... ne, nećemo zabrazditi u molitvanje... Jer, konačno, *On* ne mora da likuje; naša ironija ugroziće veliko početno slovo njegovog imena; naše srce će savladati jezu koju on zrači.

Ako takvo biće zaista postoji, ako nam slabosti pretežu nad odlučnošću, ako su neobjašnjive tajne nadjačale naša traganja, šta će nam, onda, uopšte mišljenje, kad ispada da su sve naše teškoće razrešene, naša pitanja ukinuta i odložena, naša strahovanja umirena? Bilo bi odveć lako da je tako. Svako višnje biće – oličeno ili zamišljeno – jeste način da se zabašure problemi; pa ne samo problemi no i njihova osnova, a ona se, upravo, krije u panici čula.

Bog: okomiti upad u naš strah, spas što poput groma udara u srce naših traganja – traganja nezavedenih nadom – otvoreno gaženje našeg neutešnog i dragovoljno neutešivog ponosa, otiskivanje jedinke na sporedni kolosek, besposličenje duše kojoj je oduzeto nespokoјstvo...

Ima li većeg samoodricanja od vere? Bez nje, dakako, upadamo u bezbrojne ćorsokake. Znajući, međutim, da ništa vodi jedino ni u šta, da je svet puki produkt naše tuge, zašto bismo se odricali zadovoljstva da po njemu posrćemo, razbijajući glavu u sudarima sa zemljom i sa nebom?

Rešenja koja nam predlaže nasleđeni kukavičluk najobičnija su izvrdavanja obaveza koja nam nameće intelektualna pristojnost.

Zavaravati se, živeti i umreti nasamaren, to je ono što čine ljudi. Ali postoji jedna vrsta dostojanstva koja nas sprečava da se izgubimo u Bogu i koja pretvara sve naše trenutke u molitve koje nikad nećemo izreći.

Varijacije o smrti

I

Upravo zato što život ne počiva ni na čemu, što za nj ne nalazimo ni bledog obrazloženja, upravo zato mi i postojimo u njemu. Smrt je isuviše proračunata; svi su razlozi na njenoj strani. Tajanstvena za naše nagone, ona se, u razmišljanju, prikazuje sasvim prozirna, bez opsena i bez lažnih čari nepoznatog.

Nagomilavanjem bezvrednih tajni i monopolisanjem besmislica, život nas zastrašuje više od smrti: on je velika Nepoznata.

Kuda nas vode tolika praznina i nepojmljivost? Pošto je priželjkivanje smrti odveć logično, dakle jalovo, mi se grčevito hvatamo za dane. Izgleda da bi život, ako bi našao jedan jedini argumenat u svoju korist – jasan, i neosporno očigledan – time sebe poništio; nagoni i slutnje nestaju u dodiru sa Tačnošću. Sve što diše hrani se Neproverljivim; malo više logike za postojanje bilo bi ubitačno – bio bi to korak u Bezumno... Dajte životu tačan cilj: istoga časa izgubiće privlačnost. Neodređenost njegovih usmerenja ono je što ga čini jačim od smrti – zrnce jasnoće svelo bi ga na jad i bedu grobalja. Jer pozitivno učenje o smislu života za dan bi opustošilo Zemljinu kuglu; ne bi se mogao naći besomučnik koji bi na njoj ponovo oživeo plodnu neverovatnost Žudnje.

II

Ljudi se mogu grupisati prema najćudljivijim merilima: prema naravima, sklonostima, snovima, žlezdama. Ideje se menjaju kao kravate: jer svaka ideja, svaki kriterijum dolazi spolja, shodno prilikama i slučajnostima vremena. Ali ima nešto što potiče iz nas

samih, nešto što upravo *jesmo* mi, nevidljiva, ali iznutra proverljiva stvarnost, čudno i vajkadašnje prisustvo u nama, koje uvek možemo da uočimo, a koje izbegavamo da prihvatimo, i koje je za nas značajno jedino pre no što se zbude: to je smrt, ta istinska mera... Ona, najprisnija dimenzija svih živih bića, jeste ono po čemu se čovečanstvo deli na dve nesvodive polovine, međusobno tako udaljene da je između njih veće rastojanje no između orlušine i krtice, između zvezde i ispljuvka. Između čoveka koji nosi osećanje smrti i onoga koji to osećanje nema zjapi provalija slična ponoru između dva potpuno odsečena sveta; obojica, ipak, umiru; ali jedan ne zna, drugi poznaje svoju smrt; jedan umire tek trenutačno, drugi neprestano... Po njihovom položaju oni su upravo antipodi; nalaze se na suprotnim tačkama jedne iste definicije; nepomerljivi, podležu istoj sudbini... Jedan živi kao da je večan; drugi bez prestanka misli svoju večnost i poriče je u svakoj misli.

Ništa ne može izmeniti naš život osim postupnog ulagivanja onim silama koje ga u nama nište. Nijedan novi princip ne nalazi ni u obmanama o napretku ni u procvatu naših sposobnosti; sve je to za nj potpuno prirodno. A ništa što je prirodno nije kadro da napravi išta drugo do to što *jesmo*.

Sve ono što predočava smrt unosi u život kvalitet novine, menja ga i ojačava. Zdravlje ga održava takvog kakav jeste, u jalovoj istovetnosti; a bolest je delanje, najžešće delanje koje čovek može da razvije, pomamno kretanje... bez napredovanja, najizdašnije rasipanje energije *bez kretnji*, narogušeno, strasno iščekivanje munje od koje nema leka.

III

Domišljatosti nade kao i argumenti razuma protiv opsesije smrti pokazuju se nemoćni: njihova besmislenost samo raspaljuje žudnju za smrću. Ima samo jedna „metoda” kojom se može pobediti ta žudnja: valja je živeti do kraja, okusiti sva njena milja, sve jeze, ne učiniti

ništa da im se izbegne. Opsesija koja se živi do prezasićenja gasi se u sopstvenom prekomerju. Nadnesena nad beskraj smrti, misao uspeva da je otupi, da u nama izazove gađenje, *negativnu* prepunost koja ništa ne šteti i koja, pre no što porekne i umanji čari smrti, razotkriva taštinu življenja.

Onaj ko se nije odao slasnoj jezi teskobe, ko, u mislima, nije proživio slatku stravu svoga iščezavanja, niti osetio nežna i surova klonuća, nikad se neće osloboditi opsesije smrti – a onaj što se, vičan poukama strave, i pretresavši u glavi svoje truljenje, dragovoljno sveo na prah i pepeo, moći će da gleda u *prošlost* smrti – a sam će biti *uskrli čovek koji ne može više da živi*. Njegova će ga „metoda” izlečiti i od života i od smrti.

Svako veliko iskustvo je kobno: slojevi života su tanki; arheolog duše i bića, koji ih prekopava, naći će se, na kraju istraživanja, pred praznim ponorima. Uzalud će žaliti za površinskim ukrasima. A antička Tajanstva, tobožnja otkrića vrhovnih tajni, u oblasti spoznaje nisu nam ništa zaveštala. Posvećeni su se, svakako, obavezivali da ništa ne odaju; nemoguće je, međutim, da se među njima nije našao nijedan brbljivac; ima li išta suprotnije ljudskoj prirodi od takve upornosti u čuvanju tajne? Stvar je u tome što *tajni* nije ni bilo; postojali su obredi i prožimanja jezom. Šta bi se drugo, osim bednih ponora, i moglo otkriti iza skinutih velova? *Postoji jedino posvećivanje u ništavilo – i u smešnu činjenicu što živimo.*

... Razmišljam o nekom Eleusinu opamećenih duša, o čistoj Tajni, bez božanstava i bez žestokih varki.

Na margini trenutka

Nemogućnost plakanja je ono što u nama održava vezanost za stvari i čini da one i dalje postoje: sprečava nas da okusimo dno te slasti i da se odbijemo od nje. Kad god su, na tolikim putevima i pobježjima, naše oči odbile da se same u sebi utope, one su, u suhoti,

nastojale da sačuvaju predmet koji ih je opčinio. U našim se suzama nemilice troši priroda, kao Bog u našim zanosima... Ali na kraju, te suze iscrpljuju i nas same. Jer mi *postojimo* upravo time što izbegavamo da se prepustimo najvišim željama: stvari kojima se divimo ili zbog kojih patimo takve su samo zato što ih nismo posvetili ni blagoslovlili našim tečnim proštenjima.

... I tako nas, na svršetku svake noći, kad se nađemo licem u lice s novim danom, neostvariva potreba da ga ispunimo prožima užasom; gurnuti u svetlost, s potresom u kome kao da se ljuđa ceo svet, pronalazeći svoju Zvezdu – mi izbegavamo suze, od kojih bi jedna jedina mogla da nas istisne iz vremena.

Iščašenje iz vremena

Trenuci teku jedan za drugim: ništa im ne daje iluziju sadržaja niti privid značenja; oni se odvijaju; njihov tok nije naš; robovi tupog opažanja, mi posmatramo njihovo oticanje. Praznina duše pred prazninom vremena: dva ogledala što jedno drugom šalju odsutnost, istu sliku ništavnosti... Sve se, kao pod dejstvom neke sanjive blesavosti, izjednačava: nestaju vrhovi, nestaju provalije... Gde da nađemo poeziju obmane, vrh tajanstvenosti?

Čovek kome je dosada sasvim nepoznata još se nalazi u detinjstvu sveta, kad su vekovi čekali svoje rođenje; on je vazda zatvoren za to umorno vreme koje samo sebe nadživljuje, kikoće se nad svojim dimenzijama i ruši se na pragu svoje... budućnosti, povlačeći za sobom materiju, naprečac vaznesenu do lirizma negacije. Dosada je, u nama, odjek vremena koje se razdire... otkrivanje praznine, razbistravanje onog bunila što osovljuje – ili izmišlja – život...

Stvaralac vrednosti, čovek je mahnito stvorenje u pravom smislu te reči, žrtva verovanja da nešto postoji, međutim, dovoljno je da zadrži svoj dah, i: sve se zaustavlja; da uspori tok svojih osećanja, i: ništa više ne treperi; da se okane svojih čudljivosti: sve biva

bezbojno. Stvarnost je proizvod naših preterivanja, naših nerazumnosti i razuzdanosti. Prigušimo lupanje srca: tok sveta se usporava; lišen naših zanosa, prostor se sleđuje. Pa i samo vreme protiče jedino zahvaljujući našim željama iz kojih se rađa taj napirlitani svet; trunčica svesti prozire svu njegovu golotinju. Malo oštroumnosti vraća nas u naše prvobitno stanje, u nagost; mrvica ironije skida s nas smešno odelo nadanja, koje nam omogućava da sebe zavaravamo i izmišljamo obmane: svaki put suprotan tome vodi izvan života. Dosada je tek početak tog puta... Preko nje osećamo da je vreme beskrajno razvučeno – nesposobno da nam naznači neki cilj. Odvojeni od svih predmeta, bez ičeg spoljašnjeg što bismo mogli da usvojimo, polagano sebe uništavamo, jer nam budućnost više ne nudi razlog postojanja.

U dosadi nam se otkriva neka večnost koja nije prevaziđeno vreme, već njegovo uništenje; ona je beskraj duša koje je upropastilo odsustvo obožavanja: plitko bezmerje gde ništa ne sprečava stvari da se vrte u krugu, težeći ka sopstvenom obrušavanju.

Život se stvara u bunilu, a jenjava u dosadi.

(Onaj ko pati od kakve ustanovljene boljke nema prava da se žali: on ima čime da se bavi. Veliki bonici nikad se ne dosađuju: oni su ispunjeni bolešću, kao što je griža savesti hrana velikih grešnika. Jer svaka jaka patnja stvara privid punoće i nudi svesti stravičnu stvarnost, od koje ova ne ume da utekne; a patnja bez *sadržaja*, u tom prolaznom jadu zvanom dosada, ne daje svesti išta što bi je podstaklo na preduzimanje korisnih mera. Kako se izlečiti od bolesti koja je prostorno neodređena i vrhovno nejasna, koja pogađa telo ne ostavljajući na njemu traga, koja se uvlači u dušu a ne utiskuje beleg u nju? Ona podseća na bolest koju smo preturili preko glave, ali koja je ovladala svim našim snagama i svim zalihama *pažnje*, pa sad ne umemo da ispunimo prazninu koja je nastala odlaskom grozomora i iščezavanjem onoga što nas je mučilo. Pakao je pristanište u tom potucanju po vremenu, u toj praznoj i pustoju malaksalosti gde, osim

prizora sveta koji na naše oči trune, pred nama ničeg drugog nema. Kakvu terapiju da primenimo protiv bolesti koje se više ne sećamo, a čije se posledice protežu i do naših dana? Kako pronaći lek protiv bivstvovanja, kako okončati to beskrajno lečenje? I kako se oporaviti od rođenja? Dosada, ta *neizlečiva* rekonvalescencija...)

Veličanstvena nekorisnost

Izuzmu li se grčki skeptici i rimski carevi iz doba opadanja, izgleda da su svi ostali duhovi podlegli čarima opštinarskih dužnosti. Samo su se oni – jedni pomoću sumnje, drugi kroz ludilo – otrgli od otužne opsesije da se bude od koristi. Pošto su samovolju uzdigli do duhovne vežbe ili do zanosne vrtoglavice, već prema tome behu li filozofi ili razočarani potomci nekadašnjih osvajača, oni ni za šta nisu bili vezani: tom svojom osobinom podsećaju nas na svece. Ali dok se ovi nikada neće srušiti – oni su se prepustili na milost i nemilost svojoj igri, gospodari i robovi svojih čefova – istinski samotari, jer njihova samoća bejaše neplodna. Niko je nije uzimao za primer, pa ni oni sami nipošto je nisu nametali; stoga su i opštili sa „bližnjima” jedino kroz ironiju i nasilje...

Biti nosilac raspadanja jedne filozofije ili jednog carstva: može li se zamisliti žalosnija i uzvišenija hrabrost? Uništiti s jedne strane istinu, a s druge veličinu, te strasti koje pokreću duh i javni život; potkopati arhitekturu zamki na kojoj počiva oholost mislioca i građanina; do izopačenja utišati sile koje podstiču radost začinjanja i htenja; prefinjenostima sarkazma i telesnog kažnjavanja obezvređiti tradicionalne apstrakcije i veleuvažene običaje – da ljupkog li i divljeg komešanja! Nema čarolije onamo gde bogovi ne umiru na naše oči. U Rimu, gde su ih zamenjivali, uvozili, gde su postepeno bleđeli, sada se, gle, nalazi zadovoljstvo u prizivanju utvara, praćeno ipak jedino strahom da ta nedostižna prevrtljivost ne ustukne pred naletom kakvog ljutitog i pokvarenog božanstva... Što se i desilo.

S A D R Ź A J

KRATAK PREGLED RASPADANJA	5
MISLILAC OD PRILIKE DO PRILIKE	103
RAZNI VIDOVI DEKADENCIJE	121
SVETOST I GRIMASE APSOLUTA	137
DEKOR SPOZNAVANJA	157
ODUSTAJANJA	165
EMIL M. SIORAN ILI ŹUDNJA ZA VARVARSTVOM	199

Emil M. Sioran
KRATAK PREGLED RASPADANJA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Sonja Milovanović

Korektura
Aleksandra Šašović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-305-4

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

130.2

821.131.1-4

14:929 Сиоран Е.

СИОРАН, ЕМИЛ, 1911–1995

Kratak pregled raspadanja / Emil M. Sioran ; prevod sa francuskog Milovan Danojlić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 146 str. ; 22 cm. – (Biblioteka Posebna izdanja / [Dereta, Beograd])

Prevod dela: Précis de décomposition / E. M. Cioran. – Tiraž 1.000. – Str. 199–204: Emil M. Sioran ili Žudnja za varvarstvom / Dragan M. Jeremić.

ISBN 978-86-6457-305-4

а) Сиоран, Емил (1911-1995)

COBISS.SR-ID 14122505